

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри
кримінального права Національної академії внутрішніх справ
Кришевич Ольги Володимирівни
на дисертацію Штанька Вячеслава Анатолійовича: «Ефективність
кримінально-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної
власності в умовах цифрової трансформації»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08
«Право» за спеціальністю 081 «Право»

На підставі вивчення дисертації та публікацій В.А. Штанька, слід зазначити наступне.

Ступінь актуальності обраної теми. Статтями 41, 54 Конституції України гарантовано, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Зі здобуттям незалежності наша держава розпочала значно більше уваги приділяти розвитку сфери інтелектуальної власності, а також регулюванню відносин, що виникають з цього приводу. Це зумовлено насамперед тим фактом, що інтелектуальна діяльність людини є важливою і для духовного розвитку людства, і для економічного розвитку держави.

Тема дисертаційного дослідження В.А. Штанько є надзвичайно актуальною в умовах сучасної цифрової трансформації та глобалізації. Кримінальні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (далі – ІВ) становлять серйозну загрозу економічному розвитку, інноваційній діяльності та захисту прав інтелектуальної власності як на національному, так і на міжнародному рівнях. Завданням кримінального судочинства є захист прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, який держава здійснює шляхом притягнення до відповідальності кожного, хто вчинив злочин. Порушення прав інтелектуальної власності становлять окрему групу кримінальних правопорушень, які спрямовані проти прав власників на володіння, користування і розпорядження результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Кримінальні закони різних країн визначають відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав, прав на об'єкти промислової власності, неправомірне використання знаків для товарів і послуг, розголошення комерційної таємниці тощо. Високий рівень латентності таких кримінальних правопорушень, ускладненість їх виявлення та розслідування, а також вплив цифрових технологій на форми і способи вчинення кримінальних правопорушень зумовлюють необхідність поглибленого дослідження кримінально-правових аспектів цієї проблематики. Дисертація відповідає сучасним викликам, пов'язаним із захистом прав ІВ, і має важливе значення для вдосконалення правозастосовної практики та законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони ґрунтуються на засадах доктрини кримінального права.

Належний науковий рівень дисертації забезпечується правильною постановкою мети і визначенням відповідно до неї завдань дослідження. Слід відмітити, що завдання, які поставив В.А. Штанько, відповідають структурі роботи, змісту викладеного матеріалу та здобутим науковим результатам і вирішуються у роботі, що у свою чергу свідчить про досягнення поставленої

мети дослідження. Дисертаційна робота, яка подана В.А. Штаньком для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження, оскільки об'єкт і предмет дослідження визначені дисертантом досить чітко, результати дослідження характеризуються новизною. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел, додатків і відповідає цілям та задачам дослідження. Обрана структура певним чином відповідає цілям та задачам дослідження, дає змогу послідовно розглянути усі основні проблеми, визначені автором. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність підтверджуються аналізом теоретичних, методологічних і юридичних літературних джерел, пов'язаних з понятійним апаратом кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності, що вчиняють у сфері інтелектуальної діяльності. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими та достовірними. Вони базуються на ґрунтовному аналізі нормативної бази, судової практики, а також теоретичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених. Дисертантом використано комплексний методологічний підхід, який включає аналіз законодавства України, міжнародних угод (зокрема, Мадридської угоди, Гаазької угоди, Конвенції про кіберзлочинність), а також судових рішень, що стосуються кримінальних правопорушень у сфері ІВ.

Завдання дослідження відповідають його меті, а викладений матеріал логічно пов'язаний і сприяє досягненню поставлених цілей. Дисертант продемонстрував високий рівень володіння науковими методами, зокрема порівняльно-правовим, історико-правовим, статистичним та системним аналізом. Водночас слід відзначити творчий та критичний підхід до аналізу попередніх наукових розробок – уточнюючи, розвиваючи чи аргументовано заперечуючи їх.

Наступним аргументом достовірності положень, висновків та рекомендацій, викладених у дослідженні, є використання автором достатньої для здобуття наукового ступеня доктора філософії нормативної та емпіричної

бази дослідження. Особливо слід відзначити ґрунтовний аналіз судової практики (понад 700 вироків із ЄДРСР за період 2013–2024 роки), що підтверджує достовірність висновків. Крім того, автором встановлено, що відповідно за цей період 2013–2024 років частка всіх кримінальних правопорушень у сфері ІВ не перевищує 0,001 % від їх загальної кількості в частині скерованих до суду. Також, автор підкреслює, що динаміка обліку кримінальних правопорушень демонструє неоднорідність показників як залежно від статті КК, так і від даних конкретного року, оскільки показники обліку кримінальних правопорушень у сфері ІВ як разом, так і кожен окремо не корелюють, за поодинокими винятками, із загальними показниками обліку злочинності і це є додатковим аргументом на користь неможливості лінійної екстраполяції загальних статистичних даних на показники злочинності у сфері ІВ. Необхідно відмітити, що автор також розкрив регіональний розподіл облікованих і скерованих до суду кримінальних правопорушень у сфері ІВ за весь період аналізу і демонструє, що в м. Києві обліковується найбільша кількість кримінальних правопорушень у сфері ІВ за всіма досліджуваними статтями КК, що майже не корелює з кількістю скерованих до суду кримінальних проваджень. Загалом по країні переважна більшість кримінальних правопорушень скерована до суду в прикордонних з ЄС областях, портовій Одесі та традиційно промислових регіонах центру та сходу України, що підтверджує гіпотезу щодо кореляції між промисловістю, міжнародною торгівлею та кількістю кримінальних правопорушень у сфері ІВ. Крім того, цікавим моментом роботи виступає аналіз динаміки злочинності у сфері ІВ за 2013–2024 роки, що включає регіональні показники, гендерний розподіл, вікові групи та рівень освіти засуджених.

Автором аргументовано, що в умовах цифрової трансформації об'єктивно підсилюються вже існуючі суспільні тренди прискорення інформаційного обміну, прагнення до анонімності на тлі існуючих проблем уніфікації законодавства різних країн і взаємного визнання юрисдикцій. Автор зазначає,

що практика ЄСПЛ однозначно прирівнює, а в останніх рішеннях вже прямо відносить ІВ до майна, забезпечуючи право на справедливий суд, а також узгоджує право мирно володіти своїм майном з правом на свободу вираження поглядів.

Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які стосуються досліджуваної проблеми, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація В.А. Штанька є однією з перших в Україні комплексних праць, присвячених кримінально-правовій характеристиці кримінальних правопорушень у сфері ІВ. Позитивним моментом в дисертації виступає запропонована авторська формалізована модель, яка відображає взаємозалежність трьох ключових чинників ефективності кримінально-правового регулювання: якості правової норми (I), релевантності правозастосовної практики (C) та інтегрального впливу поточних умов (U), що оцінюється як різниця між сприятливими (U^+) та заважаючими (U^-) факторами, оскільки модель дозволяє не лише кількісно визначити ступінь досягнення мети кримінально-правового регулювання, а й виявити ситуації «негативної» ефективності — коли правове втручання не забезпечує очікуваний результат або прямо йому суперечить.

Цікавим моментом в роботі виступає запропоноване автором доповнення диспозиції норми, передбаченої ч. 1 ст. 176 КК новим предметом кримінального правопорушення — «права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою».

Крім того, автором в роботі обґрунтовано необхідність законодавчого виокремлення відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень,

передбачених статтями 231 та 232 КК України, «в інтересах будь-яких осіб інших держав» — незалежно від настання суспільно небезпечних наслідків.

Крім того, дисертантом уточнено поняття об'єктів кримінальних правопорушень у сфері ІВ, зокрема авторських і суміжних прав, промислової власності, комерційної таємниці та географічних зазначень. Автор в роботі розкрив особливості суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень, зокрема мотивів і цілей, а також запропонував уточнення щодо кваліфікації діянь за статтями 176, 177, 231, 232 КК України, а саме положення щодо необхідності внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом гармонізації термінології назв та диспозицій статей 176, 177, 229, 231, 232 КК з положеннями цивільного законодавства. Також, дисертант обґрунтував необхідність внесення змін до Кримінального кодексу України, зокрема до ст. 176 КК, для усунення прогалин у кваліфікації діянь, пов'язаних із підробленням документів у сфері ІВ.

Родзинкою роботи є використання ґрунтовні пропозиції автором щодо внесення змін до контрольного тексту проєкту КК шляхом узгодження диспозицій статей Розділу 6.2 з положеннями цивільного законодавства.

Окреслено авторське бачення підходів до вирішення долі речових доказів під час винесення судового рішення у справах про кримінальні правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Ці положення повно розкриті в дисертації та опублікованих працях автора, що підтверджує їх наукову та практичну цінність.

Таким чином, дисертаційне дослідження Штанька Вячеслава Анатолійовича містить вагомі результати, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему, а також забезпечують розв'язання цілого ряду практичних питань. Викладені в ньому наукові положення заповнюють ряд законодавчих прогалин, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в

науку кримінального права України що стосується питань інтелектуальної власності, та водночас є основою для подальших досліджень, вдосконалення правозастосування. Таким чином, дисертація Штанька Вячеслава Анатолійовича на тему: «Ефективність кримінально-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації» відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою ґрунтовною працею.

Усі зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни, достатньо повно розкриті у дисертації та опублікованих автором науково-дослідних роботах, які, без сумніву, є певним внеском у вітчизняну юридичну науку. Результати дисертаційного дослідження мають важливе значення для правозастосовної практики. Оскільки пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства, зокрема уточнення норм КК України, можуть бути використані для підвищення ефективності протидії злочинам у сфері ІВ, а аналіз судової практики та статистичних даних сприяє уніфікації підходів до кваліфікації правопорушень, що є важливим для суддів, слідчих і прокурорів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Штанька Вячеслава Анатолійовича на тему: «Ефективність кримінально-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації», водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Автор в дисертації аналізує міжнародні угоди: Мадридську угоду, Страсбурзьку угоду, Угоду TRIPS) та вказує на необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів (стор. 39–43, 215). Враховуючи міжнародний аспект конкретизуйте, які саме прогалини

існують в національному законодавстві, зокрема в регулюванні цифрових кримінальних правопорушень.

2. Автор в дисертації звертає увагу на використання ІІІ у створенні та захисті об'єктів ІВ, а також у вчиненні кримінальних правопорушень, таких як підробка контенту чи порушення доменних адрес (стор. 170–173) та пропонує врахувати ІІІ у правовому регулюванні (стор. 176), тому розкрийте, який правовий статус творів, створених ІІІ, як об'єктів авторського права та їх захист у кримінальному праві?
3. Автор в дисертації зазначає, що воєнний стан в Україні вплинув на зростання правопорушень у сфері ІВ через ускладнення правозастосування та економічні фактори (стор. 30, 301). Яким чином, вплив воєнного стану на динаміку злочинності у сфері ІВ у постконфліктний період буде проходити та які можливості адаптації національного законодавства до надзвичайних умов для захисту прав ІВ можна запропонувати?
4. Конкретизуйте розробку яких спеціальних норм для кримінальної відповідальності за використання ІІІ у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з ІВ ви пропонуєте.

Однак, зазначені вище зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а також можуть бути враховані у подальшій науковій розробці проблематики дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході аналізу дисертації та опублікованих праць В.А. Штанька порушень академічної доброчесності не виявлено. Робота оформлена відповідно до вимог, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, є оригінальною та самостійно виконаною.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація Штанька Вячеслава Анатолійовича на тему: «Ефективність кримінально-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам, які затверджені наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами) та Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – ШТАНЬКО Вячеслав Анатолійович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Офіційний опонент:
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор

Ольга КРИШЕВИЧ